

Latinská Amerika

(základní teze přednášky)

Latinsko Amerikou rozumíme všechny americké státy, které se nachází jižně od USA – (Mexiko, státy a ostrovy Střední Ameriky a Jižní Amerika)

Takto vymezený region LA – má rozlohu cca 21 mil.km² a 500 mil.obyvatel.

Proč Latinská Amerika? – protože byla převážně kolonizována latinskými (románskými) národy, především Španěly a Portugalci

LA je politicky zpravidla dělena na 33 republik:

- Mexiko a dalších 7 států ležících na úzkém pruhu středoamerické pevniny
- Ostrovy Karibského moře – celkem 13 států
- Jihoamerické státy děleny na 4 skupiny:
 1. státy při Karibském moři – Venezuela, Kolumbie, Guayana, F.Guayana a Surinam
 2. Brazílie
 3. státy laplatské – Paraguay, Uruguay, Argentina,
 4. horské státy andské – Chile, Peru, Bolívie a Ekvádor

V Karibském moři je stále celá řada ostrovů závislými územími:

Pod správou USA – Portoriko, Panenské ostrovy

GB – Kajmanské o-vy, Turks a Caicos, Panenské o-vy,
Falklandy, Bermudy

F – Guadeloupe, Martinique, Saint Pierre a Miquelon

NL – Nizozemské Antily

Historickogeografický přehled

Velké zámořské objevy

Kryštof Kolumbus- 12.10.1492 dospěl k ostrovu San Salvador, Kuba, Haiti (Hispaniola), původní obyvatelé označil za Indios (šp-Indové-obyvatelé Indie) – indiány. Další tři výpravy 1494 –1504, další geografické objevy (např.ústí Orinoka), ale..

Výsledky první Kolumbovy expedice pobouřily Portugalce.

Papež proto iniciátorem dohod o rozdělení světa – *smlouva z Tordesillas 7.6.1494* - sférou španělských objevných cest a výbojů měl být prostor na západ od 46° z.d., portugalská sféra pak na východ od této linie

Pedro Cabral (P) – mířící do Indie, přistává r.1500 u pobřeží Brazílie, prohlašuje ji za portugalský majetek

Dalšího průzkumu východních břehů Jižní Ameriky se v letech 1501- 1502 zúčastnil i Florentin *Amerigo Vespucci* – vyslovuje přesvědčení, že jde o Nový svět, popis, popularita, 1538, Mercatorovy mapy...

Fernando Magalhaes, Portugalec ve šp. Službách - 1519-22 první plavba okolo světa, pátral po jihoamerickém průlivu, objevil nejprve ústí La Platy a pak mnohem jižněji než se předpokládalo Magalhaesův průliv

Kultury, které se zformovaly v Americe, byly velmi odlišné od Starého světa.

Indiáni – původ... (příchod přes pevninský most v Beringově úžině v několika vlnách x názor o kolonizaci Peru Polynésany)

Nepoužívali železo, neznali kola, plachty. Vyráběli předměty z mědi, stříbra a zlata.
Nechovali hovězí dobytek, neznali tažná zvířata, ani kulturní plodiny Starého světa.
Pěstovali brambory, maniok, kukuřici, boby, kakao, rajčata, tykve, tabák aj.
Jednotlivé národy měly značně rozdílnou úroveň materiální kultury.
Velké rozdíly byly v organizaci společnosti – od nejprimitivnějších až po relativně vyspělé státy.

Poměrně bohatá byla oblast centrálních And se státem Inků, středisko Cuzco

Mexická plošina z Azteckou říší, Tenochtitlán

Mayská říše, na území Guatemaly, Belize, Mexika – Yucatán

Conquista – období dobývání Nového světa (16 st.), hidalgové (zchudlí šlechtici, toužící získat bohatství v Novém světě), misionáři, po nich přicházeli kupci
Nástupištem ke vpádu na pevninu se staly Antily

Nejvýznamnější španělské výpravy –

Cortezovo tažení do Mexika – dobytí aztécké říše (1519 –21)

Pizarrova cesta do Peru – dobytí incké říše (1532-36)

V obou říších prosperovaly stříbrné doly, stříbro se odváželo do E., stříbrné flotily
Honba za drahými kovy sehrála klíčovou roli v geografických objevech 15. a 16. století,
(Potosí, 4040 m.n.m, r. 1650 – 200tis.obyvateľ!!!, polovina světové produkce stříbra...)
Zlato, diamanty, postupně, Mexiko, Brazílie, Peru, Kolumbie

Dějiny dobývání Ameriky jsou v podstatě historií rabování jejího přírodního bohatství a zotročování, často i likvidace původních obyvatel.

Rychle a s fatálními následky se v Novém světě rozšířily střelné zbraně, alkohol, evropské nemoci.

V době Kolumbova příjezdu dosahoval počet domorodých obyvatel, podle posledních amerických odhadů, v Severní Americe 4mil., ve Střední 20 mil., v Jižní 24 mil.,
ke konci 16 stol. pak zbyl pouhý zlomek.

Nedostatek pracovních sil řešili Š. i P. dovozem otroků z Afriky

Anglické koloniální úsilí

Španělské a portugalské úspěchy ovlivnily rozvoj anglických koloniálních snah-
1497 – org.kupci z Bristolu výpravu Benátčana *Giovanniho Cabota*, marně pátrající po západní cestě do Indie ve vyšších šířkách než Kolumbus,
druhá expedice vedená Cabotovým synem doplula k Novému Foundlandu, objeveny především rybné zdroje a kožešinová bohatství kanadských lesů

V druhé polovině 17.stol. předstihla Anglie v soupeření o prvenství ve světovém obchodě Nizozemsko, politické podřízení Portugalska Anglii, 1701..

Základnami na cestách k americkým břehům byly od Kolumbových dob *Antily*,

Později se staly rejdištěm námořních lupičů

Velké pirátské operace začaly ve druhé polovině 16st. a trvaly skoro 200 let.

Anglická pirátská flotila v karibském moři se postupně stala základem britského vojenského námořnictva.

Španělský monopol na Antilách byl postupně rozbit

Angličané obsadili Barbados (1605), Jamajku (1655), Bermudy (1684), Bahamy (1783).

V Severní Americe vznikly v letech 1605-10 britské faktorie při zátocě Chesapeake, nejstarší byl Jamestown, založený 1607 Londýnskou společností i na Novém Foundlandu.

Do britských rukou přešlo po roce 1660 Nové Nizozemsko a Nové Švédsko při zálivu Delaware

Při Massachusettském zálivu byl roku 1620 založen New Plymouth, jádro Nové Anglie
Na jihu, ve Virginii, zejména za anglické revoluce (1640-60, 1688-89), se usazovali lidé šlechtického původu. Budovali plantáže tabáku, rýže, později bavlny. Pracovali na nich přivázení otroci.

Na severu, v Nové Anglii, převažovali bývalí zemědělci, řemeslníci, politici i náboženští uprchlíci, lidé vesměs praktičtí a podnikaví. Dříve než jinde v Americe zde vznikl obchod a průmysl

Roku 1668 založili londýnští kupci *Společnost Hudsonova zálivu*, pro export kožešin a na podporu výzkumu a kolonizace severoamerického pobřeží.

Francouzské koloniální snahy

Rovněž Francouzi se od 16.stol. snaží budovat přesídlenecké kolonie, nejprve v Antilách, nejvíce západní Haiti - zde již roku 1548 zbylo sotva 500 Indiánů z původního skoro půl milionu - francouzští piráti, pak kolonie, časem se tam objevují kupci, plantážníci a černí otroci. Francouzi jich přivezli několik set tisíc, koncem 18 st. jich na ostrově žilo 15 krát víc než bělochů.

Po jistou dobu dodávalo Haiti větší množství – cukru, kávy, kakaa, koření a indiga, než ostatní Západní Indie.

Ostrov Guadeloupe měnil šestkrát majitele, než roku 1635 připadl Francouzům.

Původními obyvateli *Kanady* byli Eskymáci a indiáni (Irokézové – v 16.stol. vytvořili kmenový svaz).

Roku 1535 bylo území při ústí řeky sv. Vavřince prohlášeno francouzskou državou.

Kanada zprvu lákala hlavně kožešinami

Roku 1605 vzniklo první fr. koloniální sídlo Port Royal (od 1710 Annapolis) při zálivu Fundy na poloostrově Nové Skotsko.

Roku 1608 založil *Samuel de Champlain*, při ústí řeky sv. Vavřince, osadu obchodníků s kožešinami, středisko kolonie Nová Francie.

Roku 1641 vznikl Montreal – misijní středisko, na místě osady zničené indiány.

Francouzští misionáři jako první prošli od Kanadských jezer k Mississippi (1673) a propluli po ní k jihu.

Roku 1682 se mořeplavec *La Salle* dostal až k ústí, kolonizoval rozsáhlé území a nazval je na počest Ludvíka XIV – Louisiana.

Roku 1699 tam vznikla první trvalá francouzská osada a r. 1718 pevnost Nový Orleans.

V letech 1717 - 1731 byla L. v majetku fr. západoindické společnosti, od r. 1731 korunní kolonií, součástí Nové Francie.

R. 1762 bylo území na západ od Mississippi odstoupeno Šp., vých. část Británie (1783 připadla USA).

Ve fr. koloniích žilo v r. 1760 jen asi 70tis. obyvatel.

Ekonomický rozvoj fr. kolonií byl jednostranný – export kožešin, obch. bilance byla pasivní, chyběla významnější zem. využívaná území, dovoz potravin

Jednotlivé *faktorie* – opevněná sídla, katolické misie, (protestantismus byl zakázán).

Nejasnost hranic vedla k trvalým konfliktům s Angličany.

Ludvík XIV. přecenil síly. Francouzská agresivita proti E a NL, vyvolala vznik protifranzouzké koalice, do níž 1689 vstoupila Británie.

Hlavním smyslem bojů se stala válka o kolonie.

Nejdůležitější etapami byly:

1. válka o šp. dědictví (1701-13), Angličané zničili fr. flotilu
2. sedmiletá válka (1756-63), která se fakticky stala závěrečnou etapou bojů o Indii i Kanadu.

Hospodářská slabost fr. kolonií v Severní Americe vedly k úspěchu britské ofenzivy v Kanadě. Fr. vojska byla poražena – 1759 u Québecu a 1760 u Montrealu.

Na základě pařížského míru (1763) získala Británie celou Kanadu a vých. část Louisiany. Nejvýznamnějším pomníkem fr. kolonizace Severní Americe zůstává dodnes frankofonní provincie Québec.

Po roce 1763 se Británie stala nejvýznamnější světovou mocností.

Zdalo se, že bude monopolním vládcem Severní Ameriky.

Americká revoluce (1775-83), však poněkud změnila situaci.

Vznik a rozvoj USA

Původní osídlení severoam. kontinentu tvořili indiáni, kteří sem zřejmě migrovali (před 10-30 tis. lety) z Asie přes Beringovu úžinu.

Od Kolumbovy výpravy bylo současné území USA cílem koloniz. úsilí:

1. nejprve Španělů – Florida, později N. Mexiko, Texas, Kalifornie.
2. pak Nizozemců – severovýchod
3. Francouzů – oblast při Velkých jezerech, podél Mississippi
4. Angličanů – východ
5. Švédů – Delaware
6. Rusů – Aljaška

Nejvýznamnější a nejstabilnější se stalo anglické osídlení, viz.

V období pařížského míru (1763) zabíraly britské severoam. kolonie pás mezi 31-45° s.š. - mezi Apalačským pohořím a Atlantikem, nominálně sahaly až k Mississippi, za horami však ještě vládli indiáni.

Británie zavedla v koloniích obchodní monopol.

Bránila, marně, výrobu kovů a tkanin, proti kotvení cizích lodí, zavádění daní a cel. Noví osadníci – squatteři se cítili podvedeni.

Nespokojenost s britskou politikou vyvrcholila – 16.12.1773 – *Boston Tea Party*.

V kolonii zavládl neklid, farmáři, řemeslníci i dělníci se ozbrojovali.

Roku 1775 začal boj o nezávislost, mj. i podporovaný Francií.

Druhý kontinentální kongres 4.7.1776 – Philadelphia – *Deklarace nezávislosti USA*.

Filiálka Evropy, jež vznikla za oceánem, se postavila na vlastní nohy.

13 původních států USA – Delaware, Pennsylvania, New Jersey, Georgia, Connecticut, Massachusetts, Maryland, South Carolina, New Hampshire, Virginia, New York, North Carolina, Rhode Island.

Politický život v první pol. 19. stol. probíhal ve znamení zájmových střetů mezi průmyslovým Severem, farmářským Západem a otrokářsko-plantážnickým Jihem.

Kolonizace postupuje na západ. V roce 1800 žilo mezi Appalečemi a Mississippi jen 51 tis. osadníků, r. 1820 skoro 800 tisíc.

Doprava – r. 1825 Erijský průplav, v 30. tých letech výstavba železnic, r. 1853 se již jezdí z New Yorku přes Chicago do Saint Louis, roku 1869 funguje spojení k Pacifiku.

Posun na západ provází boj s indiány, po roce 1880 jsou již prakticky všichni v rezervacích. V roce 1803 koupily USA od F. západní Louisianu.

V roce 1818 – byla 49. rovnoběžka na severozápadě přijata za umělou hranici s Kanadou.

Roku 1819 – Španělsko oslabené revolucemi prodalo USA – Floridu.

Roku 1836 – samostatnost Texasu na Mexiku, od r. 1845 připojen k USA.

V roce 1846 – USA anektovaly Oregon.

Roku 1848 – po americko-mexické válce, získaly USA Kalifornii a Nové Mexiko.

Roku 1853 – levně přikoupily jižní Arizonu.

Roku 1867 – Rusko za 7,2 mil. dolarů prodalo Aljašku a Aleuty Spojeným státům.

Rychlý růst obyvatelstva – (Evropa prožívala populační explozi), v letech 1831-40 přibylo až 600tisíc imigrantů. Důvody - hladomor v Irsku ve 40. letech 19. stol, r. 1848 zlatá horečka v Kalifornii.

Od 30.let se šíří abolicionistické hnutí (za zrušení otroctví) + snaha Severu získat levné pracovní síly a nepřipustit nadvládu Jižanů v kongresu. 11 jižních států vystupuje z Unie a vytváří – Konfederované státy americké (1861-65), ve kterých žilo 9mil. obyv. + 4mil. otroků. Na straně Severu je 23 států. (22mil. obyv.).

V občanské válce (1861-65) se nejednotnému Severu po počátečních porážkách podařilo získat převahu.

Homestead Act (1862) – nemajetní zemědělci mohli zabírat až 65 ha ladem ležící půdy, výrazná stimulace osídlování Západu.

Poslední třetina 19.stol. – mimořádný rozvoj hospodářství USA.

Hegemonie Evropy ve světovém hospodářství, jež se zformovala v 16.-18.stol. skončila.

Koncem 19. stol. USA – koloniální nástup:

Záminkou ke šp.- americké válce se stala Kuba (1898), poté získali i Portoriku, Filipíny, Guam, anexe Havajských ostrovů, dokončení Panamského průplavu (1901-14).

Kanada

Název pochází z Irokézského Kanata

Británie získala Kanadu pařížským mírem (1763).

Fakticky tehdy ovládala jen Nové Skotsko, údolí řeky Sv. Vavřince, oblast Velkých jezer a jižní pobřeží Hudsonova zálivu.

V letech 1775-76 a 1812-14 podnikly USA neúspěšné vojenské pokusy o dobytí Kanady.

V roce 1818 stanovena hranice= 49. rovnoběžka

Roku 1837-38 – Britové potlačili povstání za nezávislost

Kolonizace Kanady souvisela s osídlováním USA, ty v dobách největší konjunktury přetáhly část populace z Kanady, když se pak kapacita USA naplňuje, naopak sílí přistěhovalectví do Kanady z Evropy i z USA.

V roce 1851 žilo v Kanadě 2,4 mil. obyvatel, v prov. Quebec převládali francouzsky mluvící. Roku 1848 získala Kanada samosprávu a r. 1867 jako první britská kolonie status dominia (zahrnovalo provincie Quebec, Ontário, N. Skotsko a N. Brunšvik).

Roku 1869 - vláda dominia koupila od Společnosti Hudsonova zálivu obrovské území na severu a západě Kanady.

Roku 1871 se připojuje Britská Kolumbie a Manitoba.

Roku 1873 – ostrov prince Eduarda.

Roku 1905 – Alberta a Saskatchewan

Roku 1949 – Newfoundland

Roku 1855 byla dokončena kanadská tichooceánská železnice – urychlení kolonizace.

Podle vzoru USA – bezplatné rozdávání pozemků, zvláště v době , kdy už volná půda v USA dochází.

Kanada přitahuje imigranty.

V období 1901-10 zaznamenává 35% přírůstek obyvatelstva.

Ve stepích Manitoby, Saskatchewanu a Alerty vzniká pšeničná obilnice světového významu.

Latinská Amerika

Ze šp. držav v Sev. a Střední Americe se v roce 1535 vytvořilo *místokrálovství Nové Španělsko*.

Koncem 18.stol. k němu patřilo nynější Mexiko, kromě Chiapasu, a jižní část současných USA, a nominálně byly podřízeny i kapitánie Guatemala, Kuba, Santo Domingo a v letech 1762-1800 část Louisiany.

Kolonie v Jižní Americe (kromě karibského pobřeží a jv. části Střední Ameriky, mimo Brazílii) byly r. 1542 spojeny v *místokrálovství Peru*.

Některá území byla fakticky samostatnými jednotkami ve správě *generálních kapitánií* podřízených madridské vládě (a jenom formálně součástmi místokrálovství).

Ke generálním kapitániím se oficiálně počítala pouze 4 území – Guatemala, Venezuela (1777), Chile (1778) a Kuba (od 1596).

Vekou část Střední Ameriky zabírala *gen. kapitánie Guatemala* (1560-1822)

Šp. državy v Západní Indii a na pobřeží Karibského moře tvořily do druhé pol. 18stol. *generální kapitánií Santo Domingo*.

Roku 1697 západní část – Haiti obsadila Francie, 1795-1808 ovládala i celý ostrov.

Součástí Peru, byla i *generální kapitánie – Nová Granada*, roku 1718 přeměněna na místokrálovství.

V roce 1776 bylo vytvořeno *místokrálovství La Plata*, jeho součástí se staly Buenos Aires a další provincie současné Argentiny, Paraguaye, Horní Peru (nyní Bolívie) a Východní pobřeží (původní název území Uruguaye).

Portugalskou Brazílii (rozdělenou v l. 1532-36 na 13 kapitánií) řídil od r. 1536 gen. guvernér a od druhé poloviny 17.stol. místokrál. Jejím hl. městem byla v l. 1549-1763 Bahia (nyní Salvador), pak Rio de Janeiro.

Koloniální systém Španělska a Portugalska výrazně brzdil rozvoj jejich držav. Kolonie byly pouze zdrojem drahých kovů a produktů plantážního zemědělství. Metropole bránily zavádění celé řady výrob, aby si udržely monopol na dovoz hotové produkce. Kolonie směly do r. 1770 obchodovat pouze s metropolemi. Své zboží však do latinskoamerických kolonií úspěšně pašovali britští kupci. Podle smlouvy z roku 1713 měli Britové právo (fakticky monopol) na dodávky otroků do šp. kolonií. Samotní Španělé se ve větší míře obchodem s otroky nezabývali. Smlouva z roku 1703 umožňovala Angličanům výhodný obchod s Brazílií. Indiáni a černoši, tvořící ve Stř. a Jižní Americe většinu obyvatel, byli chudí a bezprávní. Indiáni se nepokládali za otroky (králové formálně zakázali), ale většinou byli nevolníky a často zadluženými peony, zcela závislími na vlastnících půdy. *Kreolové*, potomci evropských kolonistů, avšak už narození v Latinské Americe, koloniím formálně vládli. Dozor z metropole však vyvolával i jejich nespokojenost. Vedoucí činitelé i úředníci byli vysíláni z mateřských zemí. Přitom Portugalsko a Španělsko dávno ztratily významné postavení.

Osamostatnění USA i francouzská revoluce podnítily rozvoj osvobozeneckého hnutí – indiánů (zvláště v Mexiku) proti Španělům i kreolským statkářům, ale především kreolů za upevnění vlastní moci.

Boj za nezávislost podporovaly Británie i USA, aby zbavily Španělsko kolonii. Žádné americké území nesmí být okupováno jakýmkoli evropským státem, hlásala *Monroeova doktrína*, program zahraniční politiky USA z roku 1823.

Jako první dosáhla (1804) po bojích samostatnosti fr. kolonie *Haiti*. Napoleonův vpád na Iberský poloostrov (1808) otevřel nové možnosti.

Latinskoamerické národně osvobozenecké hnutí (1810-1826) vedlo k postupné likvidaci koloniálního režimu ve všech šp. državách, kromě Kuby a Portorika. Během války za nezávislost vznikly:

Spojené státy mexické (1821-24),
Spojené středoamerické provincie (1823),
Velká Kolumbie (1819),
Peru (1821),
Chile (1818),
Bolívie (1825),
Paraguay (1811),.

V roce 1816 vyhlásily nezávislost *Spojené provincie La Platy*, jež se postupně rozpadly: roku 1826 vznikla Federativní republika Argentina, r. 1828 – Uruguay.

V období delimitace došlo k válce mezi Peru a Velkou Kolumbií, která se rovněž rozpadla.

Roku 1830 vznikly – Venezuela, Ekvádor a Nová Granada (od roku 1886 Kolumbie).

Peruánsko – bolívijská konfederace, vytvořená roku 1836, se o tři léta později rozdělila.

Občanská válka, vyvolaná zem. oligarchií Guatemaly, vedla k rozpadu (1838-39) federace

Spojených středoamerických provincií. Na jejím území vzniká – Guatemala (1839),

Nikaragua (1838), Kostarika (1838), Salvador (1841) a Honduras (1838).

Osamostatňuje se i Dominikánská republika (1844).

Celkem vzniklo před rokem 1850 na území španělské Ameriky 16 států, vesměs chudých a zaostalých.

Indiáni a černoši se politického života prakticky neúčastnili, nevolnictví zůstalo. Diktatury vojáků a statkářů, zbavených španělské kontroly, se kryly republikánskými institucemi. Vládnoucí junty se velmi často střídaly. Politická labilita usnadňovala příliv zahraničního kapitálu. Británie, jež podporovala boj za nezávislost, se stala hlavním věřitelem Latinské Ameriky. Fakticky v ní vládla až do nástupu USA.

Koloniální status Brazílie byl formálně zrušen v roce 1815. Stala se součástí Spojeného království Portugalska, Brazílie a Algarve. V roce 1822 byla Brazílie vyhlášena nezávislým císařstvím (jemuž vládl syn portugalského krále), od roku 1889 je federativní republikou.

Kuba je samostatná od roku 1902.

Španělské Portoriko obsadily v r. 1898 USA, od roku 1952 má status volně přidruženého státu USA.

Panama vznikla v roce 1903 odtržením od Kolumbie, inspirovaným USA, které měly zájem o Panamský průplav. Panamské průplavní pásmo v období let 1903-79, vyňato z panamské svrchovanosti a podřízeno USA, pak...

Ostatní samostatné státy Latinské Ameriky vznikly až po druhé světové válce:

Guyana – 1966, Bahamy – 1973, Surinam – 1975, Belize – 1981.

Na Antilách – Jamajka – 1962, Trinidad a Tobago – 1962, Barbados – 1966, Grenada – 1974, Dominika – 1978, Svatá Lucie – 1979, Svatý Vincenc a Grenadiny – 1979, Antigua a Barbuda – 1981, Svatý Kryštof a Nevis – 1983,

Literatura:

Coe, Michael – Snow, Dean – Benson, Elisabeth: **Svět předkolumbovské Ameriky. Kulturní atlas**. Praha, Knižní klub – Balios 1997, 240 stran.

Hordern, Nicholas – Dresner, Simon – Hillman, Martin: **Nový svět**. Praha, Albatros 1987. (v MZK)

Opatrný, Josef: **Amerika v proměnách staletí**. Praha, Libri 1998, 842 stran.

Rovná, Lenka – Jindra, Miroslav: **Dějiny Kanady**. Praha, Nakladatelství Lidové noviny (NLN) 2001, 437 stran.

Tindall, George Brown – Shi, Daniel I.: **Dějiny Spojených států**. 4. vyd., Praha, NLN 2000, 921 stran.

Kašpar, Oldřich – Mánková, Eva: **Dějiny Mexika**. Praha, NLN 1999, 400 stran.

Kašpar, Oldřich: **Dějiny Karibské oblasti**. Praha, NLN 2002, 261 stran.

Klíma, Jan: **Dějiny Brazílie**, Praha, NLN 1998, 459 stran.

Chalupa, Jiří: **Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile**. Praha, NLN 1999, 575 stran.

+ historické atlasy...
časopisy – Geografické rozhledy, Ekonom, Mezinárodní politika....